

บทคัดย่อ

สรวิชาติ อ่องสกุล
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่

การวิจัยเรื่องกษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกษัตริย์ล้านนา ซึ่งครองเมืองเชียงใหม่ ในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.๑๘๓๙-๒๑๒๑) (ค.ศ.1296-1578) และสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน (พ.ศ.๒๓๒๕-๒๕๘๒) (ค.ศ.1782-1939) พร้อมกับศึกษาพระราชกรณียกิจแต่ละพระองค์

ผลการวิจัยพบว่า ในยุคแคว้นแคว้น-นครรัฐ (ก่อนกำเนิดกษัตริย์ราชวงศ์มังราย) บนพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาหลายแห่ง มีกษัตริย์ราชวงศ์ท้องถิ่นต่าง ๆ ครองเมืองอย่างเป็นอิสระต่อกัน ครั้นถึงพ.ศ.๑๘๓๙/1296 พระญามังรายปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย ได้รวบรวมดินแดนล้านนาและไต่ยกะตัมบรัฐ จากรัฐแบบแคว้นแคว้น-นครรัฐขนาดเล็ก เป็นรัฐขนาดใหญ่เรียกอาณาจักร (The Kingdom) โดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง

กษัตริย์ราชวงศ์มังรายพัฒนาจากรัฐพื้นถิ่นแบบไท (Tai) ซึ่งมีความเป็นชุมชนขนาดเล็ก กษัตริย์และสามัญชนผูกพันใกล้ชิด เปลี่ยนมาใช้ศัตการสร้างรัฐ “อาณาจักร” พุทธศาสนา (The Buddhist State) ที่มีลักษณะสากล กษัตริย์เป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ และหล่อหลอมความเชื่อของผู้คนด้วยพุทธศาสนา พร้อมกันนั้น พยายามสร้างอำนาจรวมศูนย์ไว้ที่

สถาบันกษัตริย์ กษัตริย์ได้รับการยกย่องให้สูงขึ้น เกิดการสร้างรัฐศักดินาล้านนา โดยกษัตริย์ราชวงศ์มังรายได้สร้างบ้านแปลงเมือง และสร้างความเป็นล้านนา เกิดลักษณะเฉพาะถิ่น ทั้งรูปแบบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภาษา อักษรศาสตร์ และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ซึ่งกลายเป็นแบบแผนของล้านนาสืบมา ราชวงศ์มังรายมีพัฒนาการ ๓ ยุค คือ ยุคต้น ยุคกลาง (หรือยุคทอง) และยุคปลาย กษัตริย์ในยุคต้นราชวงศ์เป็นช่วงการสร้างอาณาจักร โดยรวบรวมเมืองเก่าและสร้างเมืองใหม่ กษัตริย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนี้คือ พระญามังราย กษัตริย์ในยุคกลางหรือยุคทอง ช่วงนี้อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในทุก ๆ ด้าน กษัตริย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนี้คือ พระเจ้าติโลกราช ส่วนยุคปลายราชวงศ์มังราย สถาบันกษัตริย์อ่อนแอ ในที่สุดราชวงศ์มังรายก็สิ้นสุด

กษัตริย์ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ครองเมืองเชียงใหม่ ในฐานะเจ้าเมืองประเทศราช โดยเป็นเมืองขึ้นสยาม แต่ด้วยลักษณะเมืองประเทศราช ซึ่งเป็นดินแดนที่มีภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมแตกต่างกับชนส่วนใหญ่ของสยาม รัฐบาลสยามจึงให้ปกครองตนเองอย่างค่อนข้างเป็นอิสระ กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่ในสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนนั้นเป็นเสมือนกษัตริย์ท้องถิ่น กษัตริย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนี้คือ พระเจ้ากาวิละ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนของล้านนาเชียงใหม่ ได้ฟื้นฟูบ้านเมืองให้พ้นจากสภาพเมืองร้าง กษัตริย์ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนครองเมืองเชียงใหม่รวม ๙ องค์ ระยะเวลา ๑๕๗ ปี แบ่งได้ ๓ สมัย ยุคต้นราชวงศ์อำนาจกษัตริย์ท้องถิ่นเข้มแข็ง ฟื้นฟูบ้านเมืองจนเป็นปกติสุข ยุคกลางราชวงศ์กษัตริย์ยังคงอำนาจท้องถิ่นสืบมา และยุคปลายราชวงศ์ รัฐบาลสยามปฏิรูปการปกครอง ตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างค่อยเป็นค่อยไป เจ้าหลวงอำนาจลดลงตามลำดับ และสิ้นสุดลง พ.ศ.๒๔๘๒/1939